

которые должен выполнять участковый согласно приказу №22 от 16.01.1992г. МВД Украины), а это ведет к снижению уровня эффективности взаимодействия с населением.

Особые проблемы возникают у сотрудников ОВД, когда от населения необходимо получить какую-либо помощь. Уменьшилась активность населения, связанная с охраной общественного порядка. В целом люди не доверяют милиции. Отказываются выступать в роли свидетелей, понятых, что связано со значительной бюрократической волокитой (многочасовое ожидание в райотделах, многочисленные беседы со следователями, постоянные переносы судебных заседаний). Сказываются также особенности нашей культуры. Любое предоставление информации милиции рассматривается как «стукачество». В обществе распространяется культ «зоны», где преступник выступает героем, а милиционер – бандитом. Кроме того, люди боятся мести со стороны преступивших закон. По словам оперуполномоченных, за получение необходимой информации нужно платить, а поскольку денег нет, то приходится сначала угрожать или делать человеку «гадость», а затем уже идти на уступки взамен необходимых сведений. Все это также подрывает авторитет милиции в глазах общественности.

Недостаточное внимание по отношению к населению сотрудники объясняют плохой материально-технической базой (один телефон на 5-10 следователей, отсутствие компьютеров), значительным увеличением количества дел, находящихся в производстве (15-20 в месяц, вместо 5-7, когда уже можно говорить о хорошем качестве расследования преступления), требованием к оформлению дел, засильем бумажной работы, большой нагрузкой – по 12-14 часов в сутки, что влияет на состояние нервной системы.

Полученные данные могут быть положены в основу программы более масштабного исследования социально-психологических факторов взаимодействия милиции с населением, формирования общественного мнения о деятельности милиции среди населения.

В.М. Кійков

НАСЕЛЕННЯ ТА МІЛІЦІЯ: ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ

Перебудова суспільно-історичної формації, яка відбувається в нашому суспільстві, несе в собі суттєві зміни його базису, а відповідно й похідних понять: суспільних інститутів, менталітету суспільства, панівних ідей, ідеології, релігії. Ми розглянемо характерні зміни, які повинні відбуватися в одному з соціальних інститутів – міліції (або як модно сьогодні казати – поліції) у плані поліпшення, а вірніше сказати – налагодження зв'язків з громадськістю.

Історія створення міліції на початку становлення Радянської влади мала за мету захист насамперед державної ідеології від підриву з боку внутрішніх соціально-негативних елементів, складовою частиною якої були кримінальні елементи. Тому функція цієї установи була більше репресивна, ніж протекційна, а завдання – підтримання державного порядку. Відповідно правова система мала більш репресивний характер. Людина не розглядалась як особистість. В суспільстві панував механічний принцип солідарності. Міліція виступала у вигляді знаряддя в руках панівної ідеології і не змогла протягом всього свого існування бути на сто відсотків народною, відійти від ідеологічних забобонів в силу свого визначення і зупинитись на захисті свободи та власно-

сті законослухняних громадян. Сьогоднішні зміни в устрої сучасної міліції мають полягати у перегляді її завдань та основних функцій. Якщо вона не зможе трансформуватись у народний орган, відродитись заново з провідною ідеєю необхідності суспільству (а саме воно буде врешті вирішувати, який саме орган захисту йому потрібен) інститут міліції, яким він є на сьогодні, в очах суспільства приречений.

Про цю динаміку свідчать дані соціологічних опитувань кафедри соціології по криміногенній ситуації у м. Харкові в 1997–1999 рр. та відбивають негативне ставлення населення до міліції. Так, 43% харків'ян висловили негативне ставлення до міліції, 23% – позитивне та 34% не визначились. В групі громадян, по відношенню до яких за 1998 р. був учинений кримінальний злочин, негативну оцінку дають 60%, задоволення роботою висловили 17%, а не визначились 23%. Серед тих, хто потерпів від рук злочинців відсоток незадоволених більше. Це говорить перш за все про неспроможність міліції виконувати свої головні функції в справі захисту та поновлення порушених прав. Такою вона найменше потрібна рядовим платникам податків. Чи не краще буде віддати справу захисту народу в руки самого народу, дозволивши купувати та зберігати вогнепальну зброю, а державі заощадити кошти?

Дуже високий відсоток невизначених громадян свідчить про слабку поінформованість останніх щодо дій міліції взагалі та окремих її служб. За результатами дослідження 1997 року 40% респондентів не змогли сформулювати своє ставлення до служб охорони, кримінального розшуку, пожежної охорони, дільничних інспекторів, податкової міліції, 50% – до екологічної міліції, управління по боротьбі з організованою злочинністю, кримінальної міліції по роботі з неповнолітніми. Позитивні зрушення у цьому напрямку є – видаються газети, трансклюються телевізійні передачі з міліцейською хронікою, які є інформаційними джерелами для звичайних громадян та дозволяють їм сформулювати своє ставлення до цього інституту. Але, на нашу думку, робота була б продуктивнішою, якщо б вона здійснювалась не тільки на загальнодержавному рівні держави, а й у райвідділах та підрайонах з їх мешканцями.

Питання про довіру силовим інститутам викликало також деякі ускладнення. Так, від 70 до 75 % опитаних вказали, що їм не доводилось звертатися до міліції. Такі ж дані дає дослідження за 1998 р. Респондентам було запропоновано виставити індекс довіри органам влади по двобальній системі від +2 до -2. Дані наведені у таблиці:

Таблиця 1

	Назва органу влади	Індекс довіри	Рейтинг
1	Військові	+0,11	I
2	Служба Безпеки	-0,14	II
3	Міліція	-0,3	III – IV
4	Прокуратура	-0,3	III – IV
5	Голова адміністрації в Харківській області	-0,54	V
6	Президент України	-0,7	VI – VIII
7	Міська Рада	-0,7	VI – VIII
8	Районна Рада	-0,7	VI – VIII
9	Верховна Рада	-0,9	IX
10	Кабінет Міністрів	-1,0	X

З усіх 13 соціальних груп, які взяли участь в опитуванні, висловили лояльне ставлення до міліції військовослужбовці та пенсіонери. Найнегативніше ставлення висловили підприємці та службовці.

Для того, щоб з'ясувати, з якими універсальними якостями асоціюється у населення Харкова міліція, у 1997 р. було застосовано метод синергетичного диференціалу. Якщо на підставі даних, отриманих після математичної обробки, спробувати дати характеристику, то міліція буде виглядати як потужна силова організація сміливих людей, здатних захищати інтереси тих, хто цього потребує. В той же час вона виглядає як організована бюрократична структура, обтяжена користолюбством, рутинною, черствя до людей, характеризується відсутністю емпатичних якостей.

Громадськість – міцний потенціал і спроби залучити її до охорони громадського порядку робились і в радянські часи у вигляді народних дружин. Але ідея виявилась з часом не життєздатною і ані залучення через трудові колективи, ані додаткові відпуски та пільги не змогли надихнути в неї життя. Люди не відчували внутрішньої потреби в проведенні рейдів у чужих для них місцях та й система заохочення з крахом економіки перетворилася на фарс. Тому сьогодні необхідно реанімувати цей рух.

Необхідно підкреслити, що міністерство зробило перший крок в цьому напрямку – ввело в районні відділи нову штатну одиницю по організації роботи з населенням (Наказ МВС України № 400 від 14.06. 1997 р.). Саме ця людина повинна доводити та пояснювати людям про заходи, які проводить відділ по забезпеченню правопорядку, про перспективи роботи, складності та мобілізувати соціально активних громадян у справі допомоги працівникам міліції. Відродити ідею ДНД, але не через примус, а обґрунтовані доводи про необхідність чергування в своєму районі, в учбових закладах, де вчаться їх діти і т.п., тобто там, де людина буде кровно зацікавлена в цьому. Він повинен налагодити відносини з населенням таким чином, щоб люди не боялись та не міркували, чи варто звертатись до райвідділу зі своєю проблемою, чи є сенс в поінформуванні органів про правопорушення, які на його думку трапились, чи не будуть вони марно витратити час та чи не понесуть моральних або матеріальних збитків, або зіткнуться з бюрократією. Цими діями можна завдати відчутний удар не тільки по злочинності в цілому, а й по рівню латентної злочинності зокрема. Прямий зв'язок з населенням – універсальний засіб прояснення анатомії злочинності, а відповідно – і пошуків ефективних заходів та прийняття вчасних дій.

Особливо, необхідно відзначити й низький рівень правосвідомості, яка полягає як у знанні чинного законодавства, так і в справі добровільної допомоги працівникам міліції. Безперечно, правова культура закладається в дітей дорослими змалку, тому необхідно починати саме з дорослих. Це теж є справою спеціаліста по зв'язках з громадськістю. У його компетенцію входить велике коло питань. Саме йому відводиться історична роль на шляху перебудови міліції і повернення її до проблем співвітчизників, стати з'єднувальною ланкою, здатною виправити історичні помилки та поєднати суспільні інтереси з функціонуванням інституту міліції.